

Ambitiekaart ecologische hoofdstructuur, spelregels voor de herziening

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant

7 mei 2013

Provincie Noord-Brabant

Deze notitie bevat de spelregels die nodig zijn voor de herziening van de ambitiekaart voor de ecologische hoofdstructuur. In de ambitie kaart geven wij de te realiseren natuurdoelen voor verschillende delen van de ecologische hoofdstructuur aan. De herziening van de ambitiekaart is een van de onderdelen uit de nota “Brabant: Uitnodigend Groen” (BrUG).

De spelregels en hieruit afgeleide kaart met herziening van de ambities zijn voorbereid door een werkgroep waarin de Brabantse waterschappen en terreinbeherende organisaties (TBO's), Bosgroep Zuid, DLG en de Provincie Noord-Brabant zijn vertegenwoordigd.

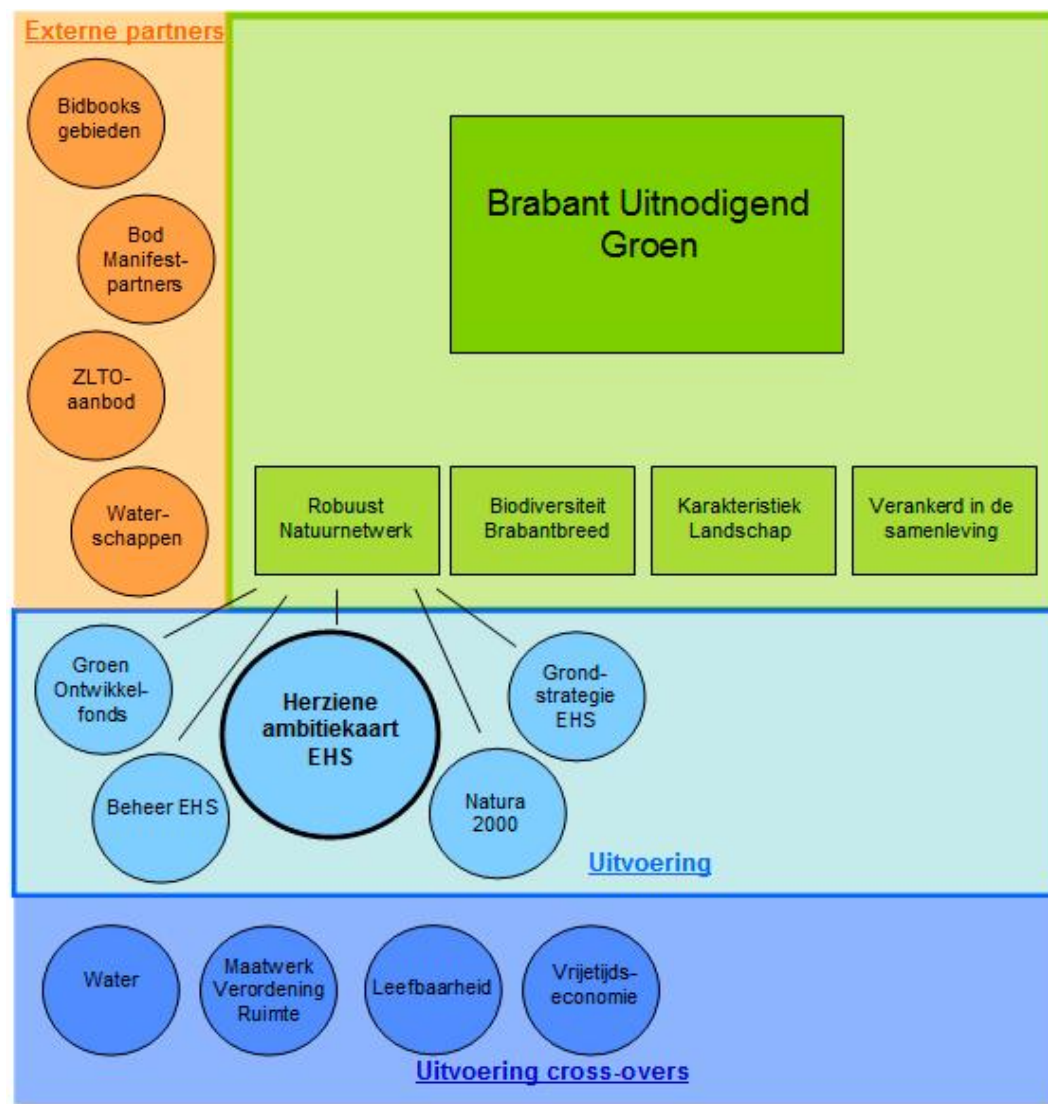
1. Positionering ambitiekaart

De basis van het Brabantse natuurbeleid ligt in de nota “Brabant: Uitnodigend Groen” zoals Provinciale Staten die in september 2012 hebben vastgesteld. “Brabant: Uitnodigend Groen” zet, in aansluiting op het koersdocument Transitie Stad en Platteland en het Bestuursakkoord “10 voor Brabant”, een nieuwe koers uit voor de versterking van de Brabantse natuur. De nota BrUG legt meer dan in het eerdere beleid een koppeling tussen natuur en de Brabantse bevolking en met economie. Dit door meer samenhang en samenwerking (cross-overs) aan te brengen, niet alleen met andere overheden maar vooral met maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en burgers. Daarom: Brabant uitnodigend groen.

In de nota BrUG hebben wij een groot aantal activiteiten opgenomen gericht op de beleidsuitwerking en -uitvoering. Inmiddels zijn er op die basis al talrijke initiatieven gestart die bijdragen aan het provinciale beleid, bijvoorbeeld het aanbod van de Manifestpartners (boeren, terreinbeheerders, landgoedeigenaren, waterschappen en recreatieondernemers), projecten die voortkomen uit de Taskforce Economie & Natuur en een aantal biedingen voor regionale gebiedsontwikkelingen. Deze initiatieven koppelen de realisatie van natuur en landschap aan andere waarden en belangen. Een aantal activiteiten en initiatieven is al vanaf 2012 gestart. In het nog op te stellen Uitvoeringsprogramma BrUG geven wij daarom inzicht in de samenhang en samenwerking om de doelen uit de nota BrUG te realiseren.

De herziening van de ambitiekaart heeft samenhang met een aantal andere onderdelen die wij ingang gezet hebben in het kader van de uitvoering BrUG. Er is samenhang met de onderdelen Beheer EHS, het instellen van het Groen Ontwikkelfonds Brabant en de Grondstrategie realisatie EHS. Al deze onderdelen dragen bij aan de peiler van het natuurbeleid: de realisatie van het robuuste natuurnetwerk van natuurgebieden (ecologische hoofdstructuur) en ecologische verbindingen. De realisering van dat robuuste natuurnetwerk vindt plaats in samenhang en samenwerking met andere belangen en beleidsvelden zoals water, ruimtelijke ordening, leefbaarheid en vrijetijdseconomie. Daarmee is er uiteraard een interactie met externe partners en hun initiatieven. In onderstaande figuur wordt dit schematisch weergegeven.

Uitvoeringsprogramma Brabant: Uitnodigend Groen, samenhang in onderdeel Robuust Natuurnetwerk

2. De opdracht herziening ambitiekaart

De kosten voor beheer van de ecologische hoofdstructuur (EHS) volgens de natuurambities die in het verleden zijn geformuleerd (weergegeven op de ambitiekaart 1.0), overschrijden de beschikbare middelen. Daarom is in Brabant Uitnodigend Groen (BrUG) aangegeven dat deze ambities worden heroverwogen, zodat een flinke bezuiniging wordt bereikt op de beheerkosten. Het BrUG noemt de volgende opties:

- bezie in welke gebieden met een lager en goedkoper natuurstype kan worden volstaan,
- besteed vooral aandacht aan natuurstypen met een ambitie die hoger (duurder) is dan de bestaande natuurkwaliteit,
- bied mogelijkheden voor maatwerk, b.v. door natuurstypen (globaler) te benoemen in plaats van beheertypen,
- pas waar kan procesbeheer toe en patroonbeheer waar moet,
- bevorder dat particulieren binnen de EHS het beheer ter hand nemen,
- stem beheertype af op haalbare milieu- en watercondities.

Voorop staat dat de natuurkwaliteit / biodiversiteit bij de heroverweging van ambities wordt geborgd. Verder stelt BrUG dat bij de herziening rekening moet worden gehouden met de cultuurhistorische waarden, leefbaarheid én beleving. Dit alles tegen de achtergrond van een forse bezuinigingsopgave op de beheerkosten bij volledige realisatie van de EHS (uitgaande van de ambitiekaart 1.0). De herziening van de natuurambities heeft directe doorwerking in de inrichting van nieuwe natuur en vormt hiermee een belangrijk kader voor het Groenontwikkelfonds Brabant (GOB).

3. Spelregels en flexibele ambitiekaart

Gezien de relatief korte termijn waarop een instrument voor het GOB (i.c. de werkeenheid) operationeel dient te zijn, hebben provincie, terreinbeherende organisaties en waterschappen besloten een set van generieke spelregels voor herziening van de natuurambities te ontwikkelen. Deze regels geven richting aan de toekomstig beoogde natuur. De spelregels zijn gebaseerd op ecologisch inhoudelijke argumenten en EU doelstellingen en ruimtelijk vertaald naar een flexibele ambitiekaart (2.0) (bijlage), die aangeeft in welke delen van de EHS de natuurambities in stand dienen te blijven en waar verlaging verantwoord is. Flexibel omdat de spelregels het mogelijk maken om op basis van ecologische argumenten op gebiedsniveau te differentiëren (lokaal verlagen, lokaal verhogen van het beheertype). Via dit maatwerk zijn de beschikbare middelen voor beheer optimaal ten behoeve van biodiversiteit in te zetten. Het maatwerk wordt overgelaten aan de initiatiefnemer die een verzoek voor financiering indient bij het GOB.

De spelregels en ambitiekaart 2.0 hebben de volgende functies:

- inhoudelijk kader voor inrichting,
- richtinggevend kader voor beheer en vergoedingen,
- ecologisch kader voor gebiedsontwikkeling.

De spelregels geven aan hoe we omgaan met het beheer van de bestaande en nieuwe natuur. Het zijn algemeen geldende regels die betrekking hebben op Natura 2000 gebieden, natte natuurparels, KRW gebieden (beek- en kreekherstel) en op natuurbeheertypen binnen de overige EHS. De huidige ambitiekaart 1.0 - met gedetailleerde weergave van de ecologische ambities- vormt de referentie voor de flexibele ambitiekaart 2.0. De beslisregels zijn flexibel inzetbaar op gebiedsniveau en bieden ruimte voor bijdragen door derden. Waar noodzakelijk (Natura 2000 en natte natuurparels) zijn de ambities concreet aangeduid.

Uitgangspunten

- EU-verplichtingen van toepassing op Natura 2000-gebieden en KRW (natte natuurparels en beek- en kreekherstel) worden gehaald.
- Binnen de gehele EHS vindt geen achteruitgang van de bestaande natuurkwaliteit plaats. Hier geldt ten minste handhaving van de huidige natuurbeheertypen en bestaand beheer, tenzij TBO's en waterschappen hiervoor in bepaalde gebieden een uitzondering maken.
- Ambities voor nieuwe natuur zijn afgestemd op haalbare milieucondities en ecologische functionaliteit. In een aantal gevallen leidt dit tot verlaging van de ambitie.
- De spelregels doen geen uitspraak over de beheerder, wel over het beheertype.
- Wanneer in gebieden het GGOR inrichtingsplan is vastgesteld of in een vergevorderd stadium verkeert, dan vormt die GGOR de hydrologische ondergrens van de natuurbeheertypen. Gebiedsspecifiek kan eventueel gekozen worden voor een hogere natuurambitie op termijn.

Voorwaarden

- De gebieden met ambities voor de Natura 2000-gebieden en natte natuurparels zijn aangeduid. Een realistische natuurambitie – aansluitende bij de haalbare water- en milieucondities – staat centraal. Met name bij natte natuurparels is daarom in veel gevallen de ambitie verlaagd. Besluiten mogen nimmer leiden tot nadelige beïnvloeding van de doelrealisatie KRW.
- De gebieden met procesbeheer zijn aangeduid. Hiervan kan alleen gemotiveerd worden afgeweken; bijvoorbeeld vanwege behoud en herstel van cultuurhistorische waarden.
- De hydrologische condities zijn afgestemd op de natuurtypen en overige doelstellingen (zoals beekherstel en waterberging). Aanpassing van de hydrologische condities mag geen nadelige gevolgen hebben voor de natuurambities en wateropgaven binnen het betreffende watersysteem.
- De natuuropgaven vanuit de KRW dienen te worden beschouwd als één gezamenlijk opgave. Het verlagen van de natuurambities voor landnatuur mag geen negatieve effecten hebben op de haalbaarheid van KRW- en N2000 opgaven voor waterafhankelijke terrestrische en aquatische natuur.
- Het staat de TBO's vrij om in overleg met de waterschappen binnen de beslisregels maatwerk toe te passen, bijvoorbeeld t.a.v. exotenbeheer, indien dit niet ten koste gaat van de natuurwaarden.

4. Spelregels per categorie

4.1. Natura 2000-gebieden

Binnen de Natura 2000-gebieden behouden alle natuurbeheertypen onverminderd hun ambitie, uitzonderingen daar gelaten. Waar aan de orde dient het huidige beheer te worden opgewaardeerd. In specifieke gevallen kan hiervan gemotiveerd worden afgeweken, bijvoorbeeld door procesbeheer toe te passen. In de doorlichting komend jaar (hoofdstuk 5) zal blijken of de ambitie voor het gehele oppervlak in stand moet blijven.

4.2. Natte natuurparels

De ambitie van bestaande natuur met de status 'natte natuurparel' blijft in stand. In de beoogde nieuwe natuur binnen 'natte natuurparels' zet de ambitiekaart 1.0 overwegend in op graslandtypes, zoals hooiland en schraalland. Deze types zijn duur in beheer. Door de ambitie gedeeltelijk te wijzigen in het veel goedkopere kruidenrijke grasland is een aanzienlijke besparing te bereiken. Daartoe worden, op basis van ecologische veldkennis, de natte natuurparels met nieuw te realiseren natuur in 3 soorten ingedeeld:

- a. Voor 90% areaal handhaven ambitie; voor 10 % areaal verlagen naar kruiden- en faunarijk grasland (op de kaart aangeduid als ambitie handhaven)
- b. Voor 50% areaal handhaven ambitie voor 50% areaal verlagen naar kruiden- en faunarijk grasland (op de kaart aangeduid als ambitie verlagen)
- c. Voor 25% areaal handhaven ambitie; voor 75% areaal verlagen naar kruiden- en faunarijk grasland (op de kaart aangeduid als ambitie verlagen)

In situaties waarbij de natte natuurparels uit andere natuurtypen dan graslandtypes bestaan (b.v. moeras), blijft de natuurambitie gehandhaafd.

4.3 Kaderrichtlijn Water (KRW) en beek en kreekherstel.

Voor de nieuwe natuur gaan we binnen deze gebiedsdelen uit van 30% procesnatuur, 30% kruidenrijk grasland en 40% ruigteveld.

4.4. Overige deel EHS

Binnen het overige deel van de EHS (= provinciale EHS) wordt het beheer gekoppeld aan de natuurbeheertypen en dus niet per gebied bepaald (bijlage 1). De uitgangspunten voor het bijstellen van de ambities zijn:

- het aangepaste type is veel goedkoper dan het natuurbeheertype op de ambitiekaart 1.0 en sluit aan bij de te realiseren milieucondities.
- het goedkopere type beslaat een grote oppervlakte en doet geen afbreuk aan de bestaande natuurwaarden.

Voor bestaande natuur is uitgegaan van het voorzetten van het huidige beheer; waar zinvol in combinatie met procesbeheer. Bos neemt binnen de provinciale EHS het grootse areaal in. Voor de overige natuurtypen komt voorzetten van het huidige beheer grotendeels overeen met de ambitiekaart 1.0. Ook voor de nieuwe natuur blijft de ambitie gehandhaafd, met uitzondering van de kostbare natuurtypen schraal- en hooiland. Dit onderwerp vraagt nog veel uitwerking in het komende jaar.

4.5. Procesbeheer

Procesbeheer is een vorm van beheer waarbij spontane natuurprocessen ongehinderd kunnen plaatsvinden. Het gaat daarbij om de werking van wind en water en de invloed van grote grazers, bevers en andere dieren. Procesbeheer komt het best tot zijn recht in gebieden van meer dan 500 hectaren. Voorafgaand zal vaak herstel- en omvormingsbeheer nodig zijn, zodat natuurlijke processen ook zichtbaar en beleefbaar kunnen worden.

Waar mogelijk binnen de EHS zal procesbeheer worden toegepast, onder voorwaarde dat een vergelijkbare natuurkwaliteit wordt bereikt als in de huidige natuurtypen en de cultuurhistorische waarden behouden kunnen blijven.

4.6. Cultuurhistorisch waardevolle landschappen

Patroonbeheer is primair bedoeld voor behoud en ontwikkeling van bijzondere ecologische waarden. Daarnaast vindt patroonbeheer alleen plaats waar dit noodzakelijk is vanuit behoud en herstel van de cultuurhistorische waarden. De cultuurhistorische waardenkaart is daarbij leidend. Waar nodig worden binnen eenheden met procesbeheer cultuurhistorische enclaves uitgerasterd.

5. Bereikte bezuinigingen op beheerkosten.

Bij ongewijzigd beleid stijgen de beheerkosten van de EHS op termijn met bijna € 16 mln. (van ruim €10 mln. in 2014 naar € 26 mln. in 2028; berekend op basis van 84% subsidie). Deze kosten hebben betrekking op de gronden waarvoor een SNL-overeenkomst van toepassing is. De aanname is dat het areaal waarvoor een overeenkomst zal worden aangegaan, stijgt van 80.000 ha in 2014 naar 90.000 ha in 2028. Deze toename aan nieuwe natuur en het realiseren van de oorspronkelijke ambities voor bestaande natuur zijn de oorzaak van de kostenstijging. In de bedragen zijn niet de kosten voor agrarisch natuurbeheer, landschapsbeheer en weidevogelbeheer opgenomen, aangezien de spelregels hierop niet van invloed zijn.

De spelregels leiden tot gemiddeld lagere natuurambities. Als gevolg hiervan bedragen de beheerkosten van de EHS in de eindsituatie (2028) ca. € 19 mln. en realiseren we op jaarbasis een bezuiniging van ruim € 7 mln. ten opzichte van de ambitiekaart 1.0.

De grootste bezuinigingen op beheer worden bereikt door de herziening van de ambitie voor de hooi- en schraallanden (van duur verschrallingsbeheer naar goedkoper grasland beheer), introductie van procesbeheer (in rivier- en moeraslandschap, zand- en kalklandschap) en vooral door het voortzetten van het huidige beheer van bossen, omdat dit natuurstype het grootste areaal inneemt.

De herziening van de natuurambities zullen in bepaalde gevallen ook doorwerken in minder hoge inrichtingskosten van de nieuwe EHS.

De bezuinigingen ten opzichte van de oorspronkelijke ambities zijn (afgerond) als volgt verdeeld:

Onderverdeling EHS	Maatregel	Bezuiniging
Rijks EHS: bestaande natuur	Ambitie handhaven	€ 0
Rijks EHS: nieuwe natuur*)	Ambitie verlagen	€ 2,5 mln
Provinciale EHS: bestaande natuur*)	Huidige situatie handhaven	€ 2,0 mln
Provinciale EHS: nieuwe natuur*)	Ambitie verlagen	€ 2,2 mln
Rijks en provinciale EHS	Procesnatuur toepassen	€ 0,5 mln
	Totaal	€ 7,2 mln

*) voor een aantal natuurstypen blijft de ambitie gehandhaafd. Dit levert uiteraard geen bezuiniging op.

De gemiddelde jaarlijkse toename aan beheerkosten volgens de bijgestelde ambities komt theoretisch neer op bijna € 0,7 mln. (10.000 ha toename aan te beheren areaal over de periode van 2014 – 2028) (berekeningen DLG). De dekking van dit bedrag is nog niet geregeld. Een mogelijkheid hiertoe is de inzet van middelen uit het Regeerakkoord.

6. Vervolgproces.

De spelregels en flexibele ambitiekaart 2.0 horen bij elkaar en worden ingezet voor het Groen Ontwikkelfonds Brabant als:

- Toetsingskader voor op te starten projecten in het komende jaar. De spelregels bepalen op hoofdlijn het beoogde eindbeeld van de te realiseren natuur in het betreffende project. Maatwerk vindt plaats binnen het projectgebied. Het eindbeeld stuurt op zijn beurt het inrichtingsniveau en de beheerkosten.
- Leidraad tot een nieuwe gedetailleerde ambitiekaart met natuurbeheertypen op perceelsniveau (ambitiekaart 3.0). De uitwerking komt tot stand op basis van ecologische kennis en inzichten over de haalbaarheid van milieucondities.

Van flexibele ambitiekaart 2.0 naar ambitiekaart 3.0

In een vervolgproces (2013 – begin 2014) worden alle kaartvlakken van de huidige ambitiekaart 1.0 met de spelregels en de flexibele ambitiekaart 2.0 doorgelicht, gebruik makend van veldkennis ten aanzien van de ecologische waarden, de haalbaarheid van hydrologische condities en andere milieuvorwaarden. Waterschappen, terreinbeherende organisaties en particuliere grondeigenaren werken daarin samen. Beoogde natuurbeheertypes kunnen lokaal wijzigen op basis van integrale belangenafweging en realisatiemogelijkheden. Ook kan lokaal van een wijziging van de EHS begrenzing sprake zijn. Het resultaat van dit samenwerkingsproces is een gedetailleerde ambitiekaart 3.0.

De flexibele ambitiekaart 2.0 en spelregels hebben een tijdelijke functie als instrument voor de beoordeling van de inrichting vanuit het GOB; zowel met betrekking tot terreinbeherende instanties als particulieren. De spelregels worden in elk geval voor de looptijd tot de nieuwe ambitiekaart 3.0 beschikbaar is, opgenomen in de nieuwe uitvoeringsregeling EHS; als onderdeel van het Investeringsreglement van het GOB.

De bijgestelde ambitiekaart 3.0 geeft een ‘state of the art’ van de natuurbeheertypen en hun beheer op perceelsniveau waarbij met de beschikbare financiële middelen een optimaal ecologisch rendement wordt bereikt. De kaart is verder noodzakelijk voor de financiële afhandeling van de beheerkosten. De ambitiekaart 3.0 komt ter inzage en wordt vastgesteld door PS. Initiatiefnemers kunnen aanvragen indienen voor aanpassing van de ambitiekaart 3.0. Deze voorstellen worden getoetst aan de spelregels en het vigerende natuurbeheerplan. De mogelijkheid voor een jaarlijkse aanpassing van de beheertypenkaart op basis van verzoeken hiertoe, blijft bestaan.

Nabeschouwing

1. De spelregels geven op hoofdlijn de herziening aan van de natuurambities zonder dat de biodiversiteit daarvan nadelige gevolgen ondervindt. De spelregels zijn geschikt om maatwerk op gebiedsniveau te realiseren, waarbij gezocht wordt naar de meest geschikte locaties voor de beoogde natuurtypen.
2. Het eindbeeld zegt niets over de in te zetten middelen of de beheerder (particulier of organisatie). De keuze voor de goedkoopste maatregelen die effectief zijn voor het bereiken van de natuurambitie is uitgangspunt. Waar mogelijk wordt bespaard op proceskosten en worden slimme combinaties van maatregelen toegepast die kostenbesparend werken.
3. De indicatieve begroting van de jaarlijkse beheerkosten in de eindsituatie (2028) gaat uit van de normkosten voor de betreffende natuurtypen. In de praktijk kunnen de kosten lager uitvallen. De werkelijke kosten voor beheer zijn afhankelijk van de mogelijkheden om kosteneffectief te beheren. Partijen zetten zich in om dit te maximaliseren binnen de uitgangspunten van de spelregels.

Bijlage 1: Wijzigingen natuurambities voor de provinciale EHS; niet zijnde gebieden met de status N2000, KRW en/of natte natuurparel

<i>Natuurtype</i>	<i>Bestaande natuur</i>	<i>Nieuwe natuur</i>
Rivier- moeraslandschap	Ambitie handhaven; combineren met procesbeheer	Ambitie handhaven; combineren met procesbeheer
Zand- en kalklandschap	Ambitie handhaven; combineren met procesbeheer	Ambitie handhaven; combineren met procesbeheer
Moeras	Voortzetten huidig beheer.	50 % procesnatuur 50% ruigte, kruiden- & faunar. grasl.
Veenmosrietland/hogveen	Voortzetten huidig beheer	ambitie handhaven
Vochtige heide	voortzetten huidig beheer	ambitie handhaven
Droge heide	voortzetten huidig beheer	ambitie handhaven
Nat schraalland	voortzetten huidig beheer	Kruiden- en faunarijk grasland
Vochtig hooiland	voortzetten huidig beheer	Kruiden- en faunarijk grasland
Droog schraalland	droge heide; kruiden- en faunarijk grasland (rivierengebied)	droge heide; kruiden- en faunarijk grasland (rivierengebied)
Kruiden en faunarijk grasland	voortzetten huidig beheer	ambitie handhaven
Kruiden en faunarijke akker	voortzetten huidig beheer	ambitie handhaven
Weidevogelgrasland	voortzetten huidig beheer	ambitie handhaven
Bossen	voortzetten huidig beheer	ambitie handhaven
Vochtig hakhout/middenbos	voortzetten huidig beheer	ambitie handhaven
Park/ stinzebos	voortzetten huidig beheer	ambitie handhaven

Bijlage 2. Overzicht bestaande en nieuwe natuur ecologische hoofdstructuur

Bestaande natuur (rijks en provinciaal)	110.000 ha (w.v. ruim 80.000ha beheer via SNL)
Nieuwe natuur: - reeds verworven en ingericht - reeds verworven; nog niet ingericht	11.000 ha - 5.500 ha (beheer via SNL) - 5.500 ha
Nieuwe natuur: nog te verwerven - prov. EHS - Rijks EHS	9.600 ha - 3.100 ha - 6.500 ha
EHS totaal	130.600 ha